

**ՊԱՐՏԱՂԻՐ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ
ՀՀ-ՈՒՄ. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԿՈՐՄԱՆ ՈՐՈՇ ԽՆԴԻՐՆԵՐ**

Էկոլոգիական իրավունքի գիտության զարգացումը, արձագանքելով պրակտիկայի պահանջներին, անցյալ դարի կեսերին հնարավորություն տվեց մշակել և մի շարք զարգացած երկրներում ներդնել էկոլոգիական ռիսկերի կառավարման նոր գործիք, որը էկոլոգիական ապահովագրությունն էր: Այն *էկոլոգիական ռիսկեր ունեցող տնտեսվարող սուբյեկտների քաղաքացիաիրավական (գույքային) պատասխանատվության ապահովագրությունն է, որը կարող է առաջանալ շրջակա միջավայրի վթարային կամ տվյալ գործունեությանը պայմանավորված աստիճանական աղտոտման հետևանքով*:

Էկոլոգիական ապահովագրության ինստիտուտի գործառնման շուրջ կեսդարյա պատմության ընթացքում ոլորտի իրավական կարգավորման շրջանակներում մշակվել են երկու հիմնական ձևեր՝ *պարտադիր և կամավոր*: Նշված ձևերը բնորոշ են նաև ապահովագրության մի շարք այլ տեսակների, որոնց շրջանակներում առանձին դեպքերի համար ապահովագրությունն իմպերատիվ է և բխում է օրենքից:

Պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության հարաբերությունները ծագում են օրենքի ուժով՝ հիմք ընդունելով գործունեության կոնկրետ տեսակի հնարավոր բացասական ազդեցությունը շրջակա միջավայրի, դրա բաղադրիչների, մարդկանց կյանքի և առողջության, ինչպես նաև գույքի վրա:

Կամավոր էկոլոգիական ապահովագրությունն իրականացվում է գործունեության այնպիսի տեսակների դեպքում, որոնց ազդեցությունները չեն գերազանցում օրենքով սահմանված շեմը և,

¹ ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի ասպիրանտ, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի Էկոլոգիական իրավունքի գիտակրթական կենտրոնի գիտաշխատող, գիտ. դեկավար՝ իրավ. գիտ. թեկնածու, պրոֆեսոր Ա.Բ. Իսկոյան:

մինևույն ժամանակ, առկա է կողմերի փոխադարձ համաձայնությունը՝ կնքելու համապատասխան պայմանագիր: Այս դեպքերում, ինչպես ընդունված է միջազգային պրակտիկայում, էկոլոգիական ապահովագրության պոլիս ձեռք բերած սուբյեկտները, այլ հավասար պայմանների դեպքում, համարվում են առավել վստահելի բանկերի և այլ ֆինանսական կառույցների համար, հնարավորություն են ստանում օգտվելու հարկային և այլ արտոնություններից, բարձրացնում են իրենց կորպորատիվ-սոցիալական պատասխանատվության մակարդակը և այլն: Նշված առավելություններով հանդերձ՝ կամավոր էկոլոգիական ապահովագրության պայմանագրի կնքումը, բնականաբար, կախված է բացառապես տնտեսվարող սուբյեկտի կամահայտնությունից: Մինչդեռ պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության դեպքում տնտեսվարող սուբյեկտի կամահայտնությունը իրավական նշանակություն չունի, և որոշիչը օրենքով սահմանված պահանջն է, որն էլ իր հերթին հիմնված է նախատեսվող գործունեության տեսակի պարամետրերի վրա:

Վերոգրյալից ակնհայտ է, որ հենց գործունեության տեսակի վտանգավորության աստիճանն էլ դրված է էկոլոգիական ապահովագրության նշված ձևերի տարանջատման հիմքում: Այս մոտեցումը սկզբունքային նշանակություն ունի նաև ՀՀ-ում էկոլոգիական ապահովագրության ինստիտուտի ներդրման պարագայում համապատասխան չափանիշներ սահմանելու առումով:

Նշված խնդրի իրավական կարգավորումն ուրվագծելու նպատակով անհրաժեշտ է պատասխանել այն հարցին, թե *որո՞նք են գործունեության տեսակներն ըստ վտանգավորության (ռիսկայնության) աստիճանի դասակարգելու չափանիշները: Այդ չափանիշներն, ըստ էության, հիմք կլինեն պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության կիրառման համար: Որպես այդպիսի չափանիշների համակարգ՝ ընդունված է կիրառել շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ենթակա գործունեության տեսակների ցանկը և դրանց սահմանային հզորությունները: Սույն հոդվածի շրջանակներում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ինստիտուտը մեր կողմից դիտարկվում է այն մասով, որ մասով դրա կարգավորվածության վիճակը և առկա*

խնդիրները կարող են անդրադառնալ էկոլոգիական ապահովագրության ինստիտուտի արդյունավետության վրա: Չէ՞ որ նույնիսկ առանձին իրավական ակտով էկոլոգիական ապահովագրության հարաբերությունները համակողմանիորեն կարգավորելու պարագայում այդ ինստիտուտի գործառույթը պայմանավորված է լինելու էկոլոգիական, ինչպես նաև հարակից օրենսդրությամբ ամրագրված ինստիտուտներով և գործիքներով հետ:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ենթակա գործունեության տեսակների ձևակայնությունը որպես պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության պայման.

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության՝ որպես էկոլոգիական իրավունքի ինստիտուտի և իրավական գործիքի նպատակն է ապահովել նախատեսվող տնտեսական գործունեության առանձին տեսակների էկոլոգիական ռիսկերի համակողմանի գնահատումը, դրանց նվազեցումը և կառավարման լոկալ միջոցառումների մշակումը: Որպես որոշում ընդունելու համալիր գործընթաց¹ փորձաքննության շրջանակներում հաշվի է առնվում բնագիտական, տնտեսագիտական, սոցիալ-տնտեսական և նորմատիվ-իրավական պահանջների ու նկատառումների ամբողջությունը:

«Հ-ում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության հարաբերությունները կարգավորվում են «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքով² և «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ենթակա նախատեսվող գործունեությունների սահմանային չափերի մասին» ՀՀ Կառավարության որոշմամբ³: «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածը սահմանում է գործունեության այն տեսակները, որոնք կարող են իրականացվել միայն դրական փորձաքննական եզարակացության

¹ Տե՛ս **Neil Craik**. International Law of Environmental Impact Assessments. Process, Substance and Integration. Cambridge University Press. 2008, էջ 3:

² Ընդունվել է 20.11.1995թ., ուժի մեջ է մտել 14.12.1995թ., ՀՀԱԺՏ 1995/9:

³ Ընդունվել է 30.03.1999թ., ուժի մեջ է մտել 25.04.1999թ., ՀՀՊՏ 1999.04.15/9(75):

առկայության դեպքում: Այդ եզրակացությունը համապատասխան թույլտվություն ստանալու պարտադիր պայմաններից է:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ենթակա գործունեության տեսակների ցանկը բավականին ընդարձակ է և ներառում է շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության պոտենցիալ ունեցող տարբեր ոլորտներ՝ էներգետիկա, լեռնահանքային արդյունաբերություն, քիմիական արդյունաբերություն, շինանյութերի արդյունաբերություն, մետալուրգիա, էլեկտրատեխնիկական, ռադիոէլեկտրոնային արտադրություն և մշակում, փայտի և թղթի արդյունաբերություն, թեթև արդյունաբերություն, սննդի արդյունաբերություն, ձկնային տնտեսություն, քաղաքաշինություն, քաղաքային տնտեսություն, թափոնների օգտագործում, բնության պահպանություն, գյուղատնտեսություն, անտառային տնտեսություն, ջրային տնտեսություն, ենթակառուցվածքներ, սպասարկման ոլորտ: Նշված ոլորտներից յուրաքանչյուրը ներառում է գործունեության համապատասխան ենթատեսակներ, որոնց համար «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ենթակա նախատեսվող գործունեությունների սահմանային չափերի մասին» ՀՀ Կառավարության որոշմամբ նախատեսված է ստորին շեմ, որը գերազանցելու դեպքում փորձաքննությունը պարտադիր է: Գործունեության առանձին տեսակներ, անկախ հզորությունից կամ մասշտաբներից, պարտադիր ենթակա են փորձաքննության՝ հաշվի առնելով դրանց էկոլոգիական ռիսկերը:

Այժմ փորձենք քննարկել այն հարցը, թե նշված օրենքով սահմանված գործունեության տեսակների ցանկը որքանով կարող է ուղղորդող լինել պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության համակարգի կիրառման դեպքում: Այսինքն՝ արդյո՞ք պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության պոլիս ձեռք բերելու պայմանը ցանկում ընդգրկված գործունեության որևէ տեսակ իրականացնելն է, թե՞ անհրաժեշտ են նաև գործունեության նշված տեսակների լրացուցիչ բնութագրիչներ նման որոշում կայացնելու համար:

Ակնհայտ է, որ հիշյալ ցանկում տեղ գտած գործունեության տեսակները տարբեր աստիճանի ազդեցություն են թողնում շրջակա միջավայրի վրա, ինչը կարևոր է հաշվի առնել պարտադիր էկո-

լոգիական ապահովագրության հարցը կարգավորելիս: Բնականաբար, ազդեցությունների տարբերությունը ենթադրում է գործունեության տեսակների համապատասխան դասակարգում՝ ըստ ազդեցության ուժգնության, մասշտաբների, տևողության, հետագայում բացասական ազդեցությունների վերացման հնարավորության և այլ չափանիշների: Այսպիսի դասակարգման անհրաժեշտությունը հիմնավորվում է առաջին հերթին հենց շրջակա միջավայրի ազդեցության փորձաքննության գործընթացն արդյունավետ կազմակերպելու տեսանկյունից, քանի որ առավել նվազ ազդեցություն ունեցող գործունեության տեսակների համար կարելի է սահմանել դյուրին ընթացակարգ, և հակառակը: Միաժամանակ, այն հնարավորություն կտա, ըստ հնարավոր ազդեցության, անհատականացնել գործունեության այն տեսակները, որոնք իրականացնող սուբյեկտների վրա կտարածվի պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության պոլիս ձեռք բերելու պահանջը: Ըստ տրամաբանության՝ դրանք պետք է լինեն գործունեության այն տեսակները, որոնք շրջակա միջավայրի վրա *զգալի ազդեցություն*, հետևաբար և՛ առավել բարձր ռիսկեր ունեն: Այսինքն՝ պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության պայմանը պետք է գործի փորձաքննության ենթակա և առավել բարձր ռիսկեր ունեցող գործունեության տեսակ իրականացնող տնտեսվարողների համար:

Գործող իրավակարգավորման պայմաններում նման դասակարգում գոյություն չունի, ուստի պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության չափանիշների սահմանումը ենթադրում է «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածում ամրագրված գործունեության տեսակների դասակարգում՝ ըստ ռիսկայնության՝ հաշվի առնելով նաև սահմանային հզորությունները: Նման դասակարգումն, իհարկե, պետք է տեղ գտնի պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության հարաբերությունները կարգավորող ապագայում ընդունվելիք օրենքում: Մեր մոտեցումը հիմնավորվում է նրանով, որ ներկայումս քննարկվող օրենքը գործունեության տեսակների ռիսկայնության հետ իրավական հետևանքներ չի կապում, հետևաբար օրենքում գործունեության տեսակների դասակարգում սահմանել, ելնելով զուտ

պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության նկատառումներից, նպատակահարմար չենք գտնում:

Այս առնչությամբ դրական պետք է համարել այն, որ գործունեության տեսակների դասակարգման խնդիրը որոշակիորեն լուծվել է «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծում¹: Այստեղ նախատեսվող գործունեության տեսակները ըստ շրջակա միջավայրի վրա նվազող ազդեցության աստիճանի, դասակարգված են «Ա», «Բ» և «Գ» կատեգորիաների: Այսինքն՝ «Ա» կատեգորիայի գործունեության տեսակներն ունեն շրջակա միջավայրի վրա *զգալի ազդեցություն*, «Բ» կատեգորիայի տեսակները՝ *միջին*, իսկ «Գ» կատեգորիայի տեսակները՝ *ցածր ազդեցություն*: Հարկ է նշել, որ Նախագծում գործունեության տեսակների ցանկը և դրանց սահմանային հզորությունները համապատասխանում են «Շրջակա միջավայրի վրա տեղեկատվության մատչելիության, որոշումների ընդունման գործընթացին հասարակայնության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» ՄԱԿ-ի ԵՏՀ կոնվենցիայի² Հավելված 1-ին: Չանդրադառնալով հիշյալ նախագծի համակողմանի իրավական գնահատականին, որը դուրս է մեր առջև դրված խնդիրներից, արձանագրենք, որ կիրառված մոտեցումն առաջադիմական է: Նախագիծն ընդունվելու դեպքում «Ա» կատեգորիայի գործունեության տեսակների ցանկը կարող է ուղղորդող լինել պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության հարցը որոշելիս: Միաժամանակ գտնում ենք, որ անհրաժեշտ կլինի նաև հաշվի առնել գործունեության առանձին տեսակների ազդեցության այլ բնութագրիչներ, որոնց ամբողջությունը թույլ կտա բացահայտել *զգալի ազդեցություն* հասկացության բովանդակությունը:

Իսկ ի՞նչ ենք հասկանում զգալի ազդեցություն ասելով. արդյո՞ք սա պարզ համեմատության վրա հիմնված գնահատողական կատեգորիա է, թե՞ իր հիմքում ունի որոշակի չափանիշներ:

¹ ՀՀ բնապահպանության նախարարության պաշտոնական կայք՝ <http://www.mnp.am/?p=216>, 21.08.2013թ. դրությամբ:

² Ընդունվել է 25.06.1998թ., վավերացվել է 16.05.2001թ., ուժի մեջ է մտել 30.10.2001թ., ՀՀԱԳՆՊՏ 2004.12.20/4(12):

Արևմուտքում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ինստիտուտի կիրառման շուրջ քառասունամյա փորձի արդյունքում մշակվել են երեք հիմնական չափանիշներ (պայմաններ), որոնցից մեկի կամ ավելիի առկայությունը բավարար է ազդեցությունը զգալի համարելու համար: Այդ չափանիշները հետևյալներն են.

1. *Նախատեսվող գործունեության չափը, մասշտաբը կամ հզորությունը*, այսինքն՝ երբ տվյալ բնութագրիչները գործունեության տվյալ տեսակի համար գերազանցում են միջին ցուցանիշը:

2. *Տեղանքը*, այսինքն՝ երբ նախատեսվող գործունեությունն իրականացվելու է հատուկ կարևորություն ունեցող կամ էկոլոգիապես առանձնակի զգայուն տարածքում (օրինակ՝ գերխոնավ տարածքներ, պետական արգելոցներ, ազգային պարկեր, հատուկ գիտական, հնագիտական, մշակութային կամ պատմական արժեքներ կայացնող վայրեր) կամ դրանց հարող տարածքներում, ինչպես նաև այն տարածքներում, որտեղ նախատեսվող գործունեությունը կարող է զգալի ազդեցություն ունենալ բնակչության վրա:

3. *Ազդեցությունը*, այսինքն, երբ նախատեսվող գործունեությունն ունի համալիր բացասական ազդեցություն՝ ներառյալ այնպիսիք, որոնք կարող են լուրջ հետևանքներ թողնել մարդկանց առողջության կամ արժեքավոր տեսակների և օրգանիզմների վրա, ինչպես նաև այն ազդեցությունները, որոնք վտանգում են ազդակիր տարածքի՝ նպատակային նշանակությամբ օգտագործման հնարավորությանը, և այն ազդեցությունները, որոնք առաջացնում են շրջակա միջավայրի հնարավորությունները գերազանցող լրացուցիչ բեռնվածություն¹:

Համեմատությունից պարզ է դառնում, որ Նախագծում սահմանված ցանկը հիմնվում է միայն առաջին պայմանի վրա, մյուս երկուսը հանդիպում են առանձին բնապահպանական և բնառեսուրսային օրենքներում, սակայն ոչ թե որպես զգալի ազդեցության գնահատման չափանիշներ, այլ որպես որոշակի գործունեության իրականացման սահմանափակումներ: Օրինակ, «Սևանա լճի մա-

¹ Տե՛ս **Stephen Stec, Susan Casey-Lefkowitz**. The Aarhus Convention: An Implementation Guide. New York, Geneva, 2000, էջ 94:

սին» ՀՀ օրենքի¹ 10-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Կենտրոնական, անմիջական և ոչ անմիջական ազդեցության գոտիներում արգելվում է Սևանա լճի էկոհամակարգերի վրա վնասակար ազդեցություն ունեցող ցանկացած տեսակի գործունեություն»: Այս դեպքում տնտեսական գործունեության բացառման չափանիշը նախատեսվող գործունեության *տեղանքն է*:

Հարկ է նշել, որ տնտեսական գործունեության սահմանափակման մասով առանձին բնապահպանական և բնառեսուրսային օրենքները մի շարք դեպքերում ունեն *բացառող* (ինչպես վերոգրյալ օրինակում), իսկ որոշ դեպքերում էլ՝ *սահմանափակող* նշանակություն: Օրինակ՝ «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենքի² 20-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների պահպանման գոտում արգելվում է տնտեսական գործունեություն, որը կարող է սպառնալ այդ տարածքների էկոհամակարգերի կայունությանը, բուսական և կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների, գիտական կամ պատմամշակութային արժեք ունեցող օբյեկտների պահպանությանը»:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության և էկոլոգիական ապահովագրության հարաբերակցությունը քննարկելիս հարկ է ուշադրություն դարձնել նաև փորձաքննության շրջանակներում ուսումնասիրվող փաստաթղթերի բովանդակության և հատկապես շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվության արժանահավատությանը, որն, ըստ էության, կանխորոշում է փորձաքննության արդյունքը: Այս տեսանկյունից ուսանելի կարող է լինել մի շարք երկրներում (Ավստրիա, Լեհաստան և Սլովակիա) փորձաքննության ներկայացված փաստաթղթերի որակի (բովանդակություն, տվյալների արժանահավատություն, լրակազմություն) նկատմամբ արտաքին (այլ մարմնի կողմից) վերահսկողության կառուցակարգի կիրառումը³:

¹ Ընդունվել է 15.05.2001թ., ուժի մեջ է մտել 04.07.2001թ., ՀՀՊՏ 2001.07.04/19(151):

² Ընդունվել է 27.11.2006թ., ուժի մեջ է մտել 04.01.2007թ., ՀՀՊՏ 2006.12.25/66(521):

³ St' u **Pavel Cerny, Jerzy Jendroska**. Transposition and implementation of EIA Directive in some EU Member States (with special emphasis on transport infrastructure cases) // elni Review. 2012 Special Edition, էջ 3:

Ո՞ր փուլում է կնքվում պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության պայմանագիր.

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննությունն ավարտվում է նախատեսվող գործունեության վերաբերյալ դրական կամ բացասական փորձաննական եզրակացության տրամադրմամբ: Քանի դեռ փորձաքննության գործընթացը չի ավարտվել, և ըստ էության, հայտնի չէ գործունեության տվյալ տեսակի իրականացման հնարավորությունը, պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության պայմանագիր կնքելու մասին խոսք լինել չի կարող: Սակայն փորձաքննության դրական արդյունքի դեպքում առանձնակի կարևորություն է ձեռք բերում այն հարցը, թե ո՞ր փուլում պետք է կնքվի պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության պայմանագիր. բնապահպանական և բնառեսուրսային թույլտվություններ (այսուհետ՝ էկոլոգիական թույլտվություններ) ստանալուց առաջ, թույլտվությունները ստանալուց հետո, թե՞ մինչև գործունեությունը փաստացի սկսելը:

«Ճ գործող օրենսդրության իմաստով էկոլոգիական թույլտվությունների ներքո պետք է հասկանալ շրջակա միջավայրի և դրա առանձին տարրերի վրա սահմանված որոշակի չափաքանակով բացասական ներգործություն ունենալու, ինչպես նաև առանձին բնական ռեսուրսների օգտագործման համար պետական լիազորված մարմնի կողմից տրված թույլտվությունները: Որպես օրինակ կարելի է նշել թափոնների հեռացման, մթնոլորտային օդ կատարվող արտանետումների, ջրօգտագործման, անտառօգտագործման, ընդերքօգտագործման համար տրվող թույլտվությունները և այլն: Տնտեսական գործունեության մի շարք, հատկապես՝ շրջակա միջավայրի վրա զգալի ազդեցություն ունեցող տեսակների համար պահանջվում է ստանալ մեկից ավելի թույլտվություններ, որոնցից յուրաքանչյուրի տրամադրման համար համապատասխան ենթօրենսդրական ակտերով սահմանված են հատուկ կարգեր և պայմաններ:

Էկոլոգիական թույլտվությունների ինստիտուտը էկոլոգիական ապահովագրության ինստիտուտի գործառման տեսանկյունից դիտարկելիս առանցքային է այն հարցը, թե արդյո՞ք թույլտվություն-

ների տրամադրումը, ի թիվս այլ պայմանների, պետք է պայմանավորված լինի նաև տնտեսվարողի՝ էկոլոգիական ապահովագրության պոլիս ձեռք բերելու հանգամանքով, թե՞ ոչ: Իհարկե, խոսքը գործունեության այն տեսակների համար անհրաժեշտ թույլտվությունների մասին է, որոնք իրականացնող սույբեկտների համար պարտադիր է լինելու էկոլոգիական ապահովագրությունը:

Ինչպես արդեն նշվել է վերևում, էկոլոգիական ապահովագրության առարկա հանդիսացող գործունեության տեսակներն ունեն զգալի ազդեցություն և ենթակա են շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության: Սա նշանակում է, որ դրական փորձաքննական եզրակացություն ստանալուց հետո տնտեսվարողը պարտավոր է ձեռք բերել էկոլոգիական ապահովագրության պոլիս, որը պարտադիր պայման է լինելու համապատասխան գործունեությունը սկսելու համար: Այսինքն՝ էկոլոգիական թույլտվություններ ստանալու գործընթացն ամեն դեպքում հաջողդելու է համապատասխան ապահովագրական պոլիս ձեռք բերելուն: Եվ գործնականում թույլտվությունների տրամադրման փուլում պետական լիազորված մարմնին տնտեսվարողը կներկայացնի պոլիսի առկայությունը հավաստող փաստաթղթերը: Քանի որ գործող օրենսդրության համաձայն՝ յուրաքանչյուր թույլտվության համար տնտեսվարողը պարտավոր է ներկայացնել առանձին հայտ, հարց է առաջանում, թե ե՞րբ է նպատակահարմար ներկայացնել ապահովագրական պոլիսը, և արդյո՞ք յուրաքանչյուր դեպքում այն պահանջելը չի համարվի անհամաչափ վարչարարություն: Գործող իրավակարգավորման պայմաններում իրատեսական լուծում կարող է լինել էկոլոգիական ապահովագրական պոլիս ձեռք բերած սուբյեկտների միասնական էլեկտրոնային բազայի ստեղծումը, որի տվյալները հասանելի կլինեն էկոլոգիական թույլտվություններ տրամադրող մարմիններին: Իհարկե, այս մեխանիզմի կիրառումը ենթադրում է համապատասխան իրավական կարգավորում:

Էկոլոգիական թույլտվությունների համակարգի մասին խոսելիս հարկ է անդրադառնալ նաև դրա զարգացման տեսանելի հեռանկարին, որը շրջակա միջավայրի աղտոտման համալիր կանխարգելման և հսկման կարգավորման (այսուհետ՝ IPPC) համա-

կարգն է: Համապատասխան օրենքի ընդունումը ՀՀ-ում, որը կկարգավորի նաև էկոլոգիական թույլտվությունների կապակցությամբ առաջացող հասարակական հարաբերությունները, նախատեսվում է 2015 թվականին: Նշված համակարգը փոխարինելու է էկոլոգիական թույլտվությունների գործող համակարգին՝ թույլտվություններ ստանալու համար ներդնելով տնտեսվարողների համար առավել դյուրին «մեկ պատուհանի» սկզբունքը: IPPC համակարգի հիմնական առավելություններից են անհարկի վարչարարության կրճատումը, բոլոր բնապահպանական և բնառեսուրսային թույլտվությունների տրամադրումը միասնական ընթացակարգով առավելագույնը 240 օր ժամկետում¹: IPPC-ի շրջանակներում անհրաժեշտ թույլտվությունները տրամադրվում են դրական փորձաքննական եզրակացություն ստանալուց հետո՝ մինչև գործունեությունը փաստացի սկսելը: Այս պարագայում, գտնում ենք, որ էկոլոգիական ապահովագրության պոլիսի առակայությունը պետք է պարտադիր պայման լինի համապատասխան էկոլոգիական թույլտվություններ ստանալու համար:

ԵՄ-ում IPPC համակարգը (ներդրվել է «Աղտոտման համալիր կանխարգելման և հսկման կարգավորման մասին» Եվրոպայի խորհրդի 96/61/EC դիրեկտիվի² հիման վրա) գործում է 1996 թվականից և, ըստ էության, կազմում է տնտեսական գործունեության էկոլոգիական կարգավորման կենտրոնական տարրը: Այն իրենից ներկայացնում է թույլտվությունների տրամադրման համալիր ընթացակարգ տնտեսության առավել քան երեսուն ճյուղերի համար, ինչպես, օրինակ՝ մետալուրգիան, հանքարդյունաբերությունը, քիմիական արդյունաբերությունը, թափոնների վերամշակումը և այլն: Այն հիմնվում է էկոլոգիական ստանդարտների միասնական համաեվրոպական համակարգի, ինչպես նաև լավագույն հասանելի տեխնոլոգիաների (BAT – Best available technologies) ներդրման խրախուսման վրա³:

¹ ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի էկոլոգիական իրավունքի գիտաուսումնական կենտրոնի կայք՝ http://www.elrc.ysu.am/?page=news&id=154&type=5&language_id=1 22.08.2013թ. դրությամբ:

² OJ L 257, 10.10.1996, p. 26-40:

³ Տե՛ս **Stefan Scheuer**. EU Environmental Policy Handbook: A Critical Analysis of EU Environmental Legislation. Brussels, 2005, էջեր 177, 181:

Պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության կիրառման տեսանկյունից IPPC համակարգի ներդրումը ենթադրում է ապահովագրական պոլիսի առկայությունը դիտարկել որպես համապատասխան թույլտվություն տրամադրելու պայման: Հետևաբար, առաջարկում ենք ընդունվելիք «Շրջակա միջավայրի պահպանության քաղաքականության մասին» ՀՀ օրենքում էկոլոգիական ապահովագրության պոլիսի առկայությունը սահմանել որպես թույլտվության հարցը լուծելու պարտադիր պայմաններից մեկը գործունեության այն տեսակների համար, որոնք պետք է լինեն պարտադիր էկոլոգիական ապահովագրության առարկա: Նման մոտեցման օրենսդրական ամրագրումը հնարավորություն կտա գործունեության առանձին վտանգավոր տեսակների համար ընդգծել կանխարգելման սկզբունքի առաջանայնությունը և, իհարկե, բուն գործունեության իրականացման փուլում նվազեցնել վարչարարությունը:

Heghine Hakhverdyan
PhD student at the Chair of Civil Procedure, YSU
Junior researcher at Environmental
Law Research Center of Faculty of Law, YSU

MANDATORY ENVIRONMENTAL INSURANCE SYSTEM IN RA; SEVERAL ISSUES OF LEGAL REGULATION

This article is devoted to legal analysis of criteria for application of mandatory environmental insurance within perspective of development of this system in RA. The level of environmental risk for each type of activity subject to EIA is substantiated to serve as key criteria. At the same time, the problem of the stage permits for signing environmental insurance within obtaining environmental is scrutinized.

Егине Ахвердян
*Аспирантка кафедры Гражданского процесса ЕГУ,
младший исследователь Научно-исследовательского
центра экологического права факультета правоведения ЕГУ*

СИСТЕМА ОБЯЗАТЕЛЬНОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СТРАХОВАНИЯ В РА; НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Настоящая статья посвящена правовому анализу критерий применения обязательного экологического страхования в перспективе развития этой системы в РА. В качестве основного критерия применения экологического страхования рассматривается уровень экологического риска для отдельных видов деятельности, являющимся объектом экологической экспертизы. Одновременно, рассматривается вопрос о том, на какой стадии получения разрешений должен быть заключен договор экологического страхования.

Բանալի բառեր` էկոլոգիական ապահովագրություն, էկոլոգիական ռիսկ, էկոլոգիական ապահովագրության պայմանագիր:

Key word: environmental insurance, environmental risk, environmental insurance contract.

Ключевые слова: экологическое страхование, экологический риск, договор экологического страхования.